Затверджено
Рішення обласної ради
від 25.09.2020. № 1569-37/2020

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА
розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Івано-Франківської області у 2021 році

Замовник Програми:

Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації **І. Андріїшин**

Керівник Програми:

Перший заступник голови облдержадміністрації **М. Савка**

Паспорт

Комплексної програми розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Івано-Франківської області у 2021 році

1. Ініціатор розроблення Програми (замовник): департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації.

2. Розробник Програми: департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації.

3. Термін реалізації Програми: 2021 рік.

4. Етапи фінансування Програми: протягом 2021 року.

5. Обсяги фінансування Програми: 31970 тис. грн.

Рік	Обсяги фінансування			
	Всього	в т. ч. за джерелами фінансування		
		обласний бюджет	місцевий бюджет	інші джерела
2021	31970	6850	670	24450
Разом	**31970**	**6850**	**670**	**24450**

6. Очікувані результати виконання Програми:

Збільшення обсягів виробництва та якості продукції агропромислового комплексу області, покращення показників роботи сільськогосподарських підприємств та збільшення їх кількості, у тому числі фермерських господарств, що дасть змогу забезпечити стабільні надходження до бюджетів усіх рівнів, створення додаткових робочих місць у сільській місцевості.

7. Термін проведення звітності: звітність про виконання заходів Програми подається обласній раді щоквартально до 10 числа місяця, наступного за звітним періодом, відповідно до поставленої мети і завдань.

Замовник Програми:

Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації **Іван Андріїшин**

Керівник Програми:

Перший заступник голови облдержадміністрації **Марія Савка**

1. ВСТУП

Комплексну програму розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Івано-Франківської області у 2021 році (далі – Програма) розроблено департаментом агропромислового розвитку обласної державної адміністрації.

В основу Програми покладені ключові положення:

- Закону України від 24 червня 2004 року № 1877-IV "Про державну підтримку сільського господарства України";

- Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року";

- Постанови Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 року № 880 "Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки";

- Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 21 лютого 2020 року № 1381-34/2020.

Програма охоплює ключові напрями розвитку агропромислового комплексу Івано-Франківщини, враховує специфіку та особливості розвитку сільських територій регіону і спрямована на вирішення його нагальних проблем.

Соціально-економічний аналіз агропромислового розвитку регіону показує, що, незважаючи на дещо краще економічне становище області у порівнянні з регіонами-сусідами за окремими показниками соціальної та екологічної сфери, які суттєво впливають на якість життя громадян, ситуація в сільських населених пунктах області потребує покращення.

Фінансування Програми здійснюватиметься за рахунок коштів обласного і місцевих бюджетів, приватних інвестицій та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

Аграрний сектор економіки області, базовою складовою якого є сільське господарство, формує продовольчу та економічну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов’язаних галузей економіки та створює соціально-економічні умови розвитку сільських територій.

Частка продукції сільського господарства у валовій доданій вартості регіону складає близько 15 відсотків і за обсягами посідає друге місце після промисловості.

Загалом аграрним виробництвом займається 861 сільськогосподарське підприємство, з яких 544 - фермерські господарства, та майже 257 тисяч особистих селянських господарств.

Виробництво валової продукції сільського господарства в області (у постійних цінах 2016 року) у 2019 році склало 5999,8 млн. гривень, а її частка в загальнодержавному виробництві склала 2,2 відсотка, у тому числі продукція рослинництва – 1,5 та тваринництва – 4,1 відсотка. Серед регіонів України за останніми двома показниками область минулого року посідала 21 і 9 місця відповідно.

У структурі валової продукції сільського господарства виробництво у господарствах населення складає 66,8 відсотка (в Україні – 40 відс.), зокрема, ними вироблено 65,9 відсотка продукції рослинництва (в Україні – 36,3 відс.) і 67,8 відсотка – тваринництва (50,4 відс.).

Особисті селянські господарства займають провідні позиції з виробництва сільськогосподарської продукції і залишаються основним джерелом доходів сільського населення. Це суттєво відрізняє сільське господарство області від більшості областей України.

У валовому виробництві сільськогосподарської продукції продукція рослинництва займає 51,5 відсотка, тваринництва – 48,5 відсотка.

Рівень споживання харчових продуктів на одну особу в рік

(кг)

	Рік			
	2010	**2015**	**2017**	**2018**
М'ясо та м'ясопродукти	40,5	41,7	43,9	46,7
Молоко та молокопродукти	264,7	259,3	273,0	260,3
Яйця, шт.	252	257	249	252
Хліб та хлібопродукти	86,1	87,1	80,5	79,3
Картопля	183,1	183,0	190,8	192,7
Овочі	100,2	135,1	143,9	145,3
Плоди	35,4	44,2	49,2	52,7
Риба	19,4	12,0	15,1	16,3
Цукор	35,2	36,7	33,0	31,3

Аграрний сектор області має значний потенціал для розвитку, обумовлений наявністю достатніх земельних, трудових ресурсів та сприятливих природно-кліматичних умов.

Разом з тим, ситуація, що склалася в сільському господарстві, створює ряд викликів. Подальший розвиток аграрного сектору, що є одним з найбільш важливих в економіці регіону, потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва на внутрішньому і зовнішньому ринках та продовольчу безпеку.

Виконання цього завдання пов’язане із визначенням основних напрямів фінансової підтримки та забезпеченням ефективного функціонування ринкових механізмів, інтеграції аграрного сектору області в світову економічну систему.

Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання

Основними проблемами розвитку аграрного сектору економіки є:

- значний рівень екологічного навантаження на довкілля;

- низький рівень мотивації у сільськогосподарських товаровиробників до розвитку трудомістких галузей – овочівництва, ягідництва, скотарства, які потребують значних трудових затрат і тривалого обороту вкладених ресурсів;

- відсутність спеціалізованої фінансово-кредитної інфраструктури, орієнтованої на обслуговування сільськогосподарського виробництва;

- відсутність реальних обсягів державної підтримки системи страхування сільськогосподарських ризиків, що зменшує мотивацію виробників сільськогосподарської продукції до страхового захисту;

- втрати продукції внаслідок недосконалості системи логістики її зберігання та інфраструктури аграрного ринку в цілому, зокрема в частині будівництва холодильників, сховищ та потужностей з переробки сільськогосподарських культур і плодово-ягідної продукції;

- недостатня ефективність функціонування ринку сільськогосподарської продукції, складність у виробленні сільськогосподарськими товаровиробниками консолідованої позиції щодо захисту своїх інтересів;

- непоінформованість значної частини сільськогосподарських товаровиробників про кон’юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;

- низький рівень експорту продукції з високою доданою вартістю;

- недостатня мотивація до кооперації дрібних сільськогосподарських товаровиробників;

- концентрація виробництва окремих трудомістких видів сільськогосподарської продукції в особистих селянських господарствах;

- відсутність дієвих заходів щодо імплементації особистих селянських господарств у ринкові механізми функціонування аграрного сектору.

Розвиток аграрного сектору економіки необхідно визначити як стратегічну мету, для досягнення якої необхідно затвердити перелік завдань на обласному та місцевому рівнях.

Комплексне розв'язання проблем можливе шляхом розроблення, прийняття і виконання Комплексної програми розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Івано-Франківської області у 2021 році.

Мета Програми

Метою Програми є створення організаційно-економічних умов для ефективного соціально спрямованого розвитку аграрного сектору, стабільного забезпечення населення якісною та безпечною продукцією та переробної промисловості – сільськогосподарською сировиною, виробництво продукції з високою доданою вартістю, насичення внутрішнього ринку і нарощування обсягів експорту сільськогосподарської продукції та продовольства.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Розвиток аграрного сектору економіки може відбуватись на основі оптимізації виробничої і соціальної інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, нарощування його обсягів, покращення якості і безпеки сільськогосподарської продукції, охорони довкілля та відтворення природних ресурсів, підвищення рівня зайнятості сільського населення, створення робочих місць, що дасть змогу аграрному сектору економіки задовольнити потреби внутрішнього ринку.

Проблему передбачається розв'язати шляхом:

- впровадження системи моніторингу та контролю якості всіх земель сільськогосподарського призначення та агрохімічної паспортизації;

- створення умов для збереження, відтворення і підвищення родючості ґрунтів;

- впровадження у виробництво нових високопродуктивних сортів та гібридів сільськогосподарських культур і садивного матеріалу, в тому числі оновлення базового та сертифікованого насіння, забезпечення посіву насінням високих кондицій і насаджень садів, ягідників саджанцями високих селекційних категорій;

- залучення капітальних інвестицій, які направлені на розвиток галузі тваринництва;

- сприяння впровадженню постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР) на підприємствах харчової та переробної галузей;

- впровадження енергоощадних технологій глибокої переробки сільськогосподарської продукції у харчовій та переробній промисловості;

- створення сприятливих умов для діяльності особистих селянських господарств, які виробляють товарну сільськогосподарську продукцію;

- фінансова підтримка дрібних виробників сільськогосподарської продукції (фермерських господарств сімейного типу, особистих

селянських господарств) з метою стимулювання їх економічної активності та розвитку малого підприємництва на селі;

- поліпшення інвестиційного клімату, сприяння залученню інвестицій міжнародних фінансових установ та країн – стратегічних партнерів України для реалізації проєктів в агропромисловому комплексі;

- стимулювання створення та функціонування об'єднань виробників сільськогосподарської продукції;

- розширення діяльності сільськогосподарських дорадчих служб, орієнтованих на безпосередню роботу з сільським населенням, в тому числі у сфері сільськогосподарської діяльності домогосподарств;

- створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення.

2. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ОБЛАСТІ

Основа сільськогосподарського виробництва – це сільськогосподарські угіддя, які станом на 01 січня 2019 року займають 621,2 тис. га, що становить майже 45 відс. території області або 1,5 відс. сільгоспугідь України. Із загальної кількості сільгоспугідь 64,5 відс. припадає на ріллю, 19,5 відс. – на пасовища, 13,2 відс. – на сіножаті, 2,5 відс. – на багаторічні насадження, 0,3 відс. – на перелоги.

Згідно з сільськогосподарським районуванням область поділена на зони:

Західний Лісостеп – Городенківський, Рогатинський, Тлумацький, більша частина Галицького, Снятинського, Коломийського районів (ґрунтовий покрив представлений опідзоленими ясно-сірими, сірими, темно-сірими і чорноземними ґрунтами);

Передкарпаття – Богородчанський, Калуський, Косівський, Надвірнянський, Тисменицький, частина Долинського, Галицького, Рожнятівського районів (ґрунти – дерново-опідзолені, дерново-підзолисті та буроземно-підзолисті);

Карпатська – Верховинський, Долинський, Косівський, Рожнятівський райони (ґрунти – бурі гірсько-лісові та дерново-буроземні).

За агрокліматичними особливостями:

зони Західного Лісостепу та Передкарпаття мають середню багаторічну суму активних температур вище 10º – 2400-2600º, кількість опадів – 570-800 мм за рік та придатні для вирощування більшості зернових культур, цукрових буряків, овочів, картоплі;

зона Карпат має середню багаторічну суму активних температур вище 10º – 1600-2200º, кількість опадів – 900-1000 мм за рік та придатна для вирощування скоростиглих зернових культур, овочів, картоплі.

3. РОСЛИННИЦТВО

Рослинництво є основною галуззю сільського господарства, рівень розвитку якої визначає ступінь використання земель сільськогосподарського призначення, забезпечення регіону продовольством, кормами тваринництва, сировиною – промисловість, експортний потенціал області.

Обсяги виробництва продукції рослинництва у 2019 році склали 3091,6 млн. грн. (у постійних цінах 2016 року).

У структурі посівів сільськогосподарських підприємств переважає виробництво зернових та технічних культур, відповідно 48,6 та 48,8 відсотка, у господарствах населення – картопля, овочі, та кормові займають по третині від загальної площі.

Область виробляє 1,5 відсотка продукції рослинництва України.

Виробництво рослинницької продукції на одну особу, кг

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зернові та зернобобові	251	498	585	543	+ 45
Картопля	555	682	734	735	+ 53
Овочі	88	123	129	132	+ 9
Плоди та ягоди	28	34	44	39	+ 5

3.1. Зернові культури

Важливим напрямком у рослинництві області є вирощування зернових культур. Зернове господарство є основою сільськогосподарського виробництва, оскільки зерно – джерело найцінніших продуктів харчування населення, кормова база для тваринництва й незамінна сировина для галузей переробної промисловості.

За останні десять років валовий збір зернових у всіх категоріях господарств зріс у 2,1 раза і у 2019 році склав 743,6 тис. тонн. При цьому середня врожайність зернових з 29,2 ц/га у 2010 році зросла до 50,1 ц/ га у 2019 році.

Виробництво зернових і зернобобових культур

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	118,6	152,6	160,8	148,6	- 0,4
Валовий збір, тис. тонн	346,5	688,5	804,5	743,6	+ 55,1
Урожайність, ц/га	29,2	45,1	50,0	50,1	+ 5,0

Основною зерновою культурою, що використовується у виробництві борошна, є пшениця, питома вага якої у структурі посівних площ зернових і зернобобових культур складає 40,0 відсотків.

При загальній рентабельності зернових культур 33,1 відс., вирощування пшениці складає 23,4 відс., що є причиною виникнення тенденції до скорочення площ посіву цієї культури.

Виробництво пшениці

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	48,9	70,3	71,9	59,5	- 10,8
Валовий збір, тис. тонн	121,1	310,2	323,0	268,0	- 42,2
Урожайність, ц/га	24,8	44,1	45,0	49,2	+ 5,1

Не менш затребуваною зерновою культурою для виробництва борошна є жито, яке через недостатні обсяги власного виробництва для забезпечення потреб борошномельної промисловості завозиться з інших регіонів.

Цінова політика при реалізації житнього зерна не відповідає затратам сільськогосподарських товаровиробників на його виробництво і є причиною збитковості, яка складає 14,9 відсотка.

Виробництво жита

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	3,5	3,0	2,6	3,6	+ 0,6
Валовий збір, тис. тонн	7,4	8,0	6,5	12,1	+ 4,1
Урожайність, ц/га	21,2	26,7	25,3	33,4	+ 6,7

Така ж ситуація з вирощуванням не менш необхідного продукту – гречки, рівень рентабельності якої складає - 19,0 відсотків.

Виробництво гречки

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	2,3	2,1	1,3	0,8	- 1,3
Валовий збір, тис. тонн	1,4	2,0	1,6	0,8	- 1,2
Урожайність, ц/га	5,8	9,4	12,0	10,8	+ 1,4

Разом з тим, прибутковим для сільськогосподарських підприємств є вирощування ячменю та кукурудзи, рівень рентабельності яких складає відповідно 25,7 та 44,6 відсотка.

Високої дохідності вирощування цих культур досягають за рахунок зростання попиту у виробництві кормів для худоби та птиці, а також високої врожайності цих культур.

Виробництво ячменю

	Рік				2019 +,- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	23,0	28,0	29,3	28,6	+ 0,6
Валовий збір, тис. тонн	54,8	120,4	115,0	125,2	+ 4,8
Урожайність, ц/га	23,9	42,0	39,4	42,5	+ 0,5

Виробництво кукурудзи

	Рік				2019 +,- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	30,1	38,6	43,3	45,5	+ 6,9
Валовий збір, тис. тонн	143,3	221,3	327,3	312,8	+ 91,5
Урожайність, ц/га	47,7	57,3	75,6	68,8	+ 11,5

Основні напрямки розвитку виробництва зерна:

1. Впровадження інтенсивних енерго- та грунтозберігаючих технологій вирощування зернових культур.

2. Збільшення обсягів виробництва високопродуктивного та кондиційного насіння зернових і зернобобових культур.

3. Покращення матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників, включаючи інфраструктуру приймання, очистки і зберігання зерна.

4. Забезпечення заходів догляду та інтегрованого захисту рослин під час вегетації у науково-обґрунтованих нормах та строках.

Проблемні питання

З року в рік в області у недостатній кількості вирощується зерно озимого жита та гречки, що зумовлено низькими закупівельними цінами на зерно цих культур.

Шляхи вирішення

Необхідно передбачити та відновити на державному рівні дотацію за 1 га посіву озимого жита та гречки.

3.2. Технічні культури

Не менш важливими для розвитку рослинницької галузі є вирощування високорентабельних технічних культур, таких як цукровий буряк, соя, ріпак та соняшник.

За останні п'ять років збільшилися площі посіву технічних культур, зокрема, соняшника на 11,8 тис. га, сої - на 6,5 тис. га, ріпаку - на 1,2 тис. га та цукрового буряка - на 0,3 тис. га.

Збільшення валового виробництва технічних культур зумовлене високою рентабельністю їх вирощування, зокрема, рівень рентабельності цукрового буряка складає 93,3 відс., сої - 62,2 відс., соняшника - 49,9 відс. та ріпаку - 38,3 відсотка.

Вирощування технічних культур підвищує експортний потенціал області, покращує фінансовий стан господарств, однак сільськогосподарським підприємствам необхідно враховувати їх насичення в структурі посівних площ, що можливо забезпечити через розробку проєктів землеустрою.

Вирощування цукрових буряків

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	3,7	0,6	1,1	0,9	+ 0,3
Валовий збір, тис. тонн	80,4	33,4	66,4	49,8	+ 16,4
Урожайність, ц/га	218,2	515,7	574,7	572,7	+ 57,0

Вирощування сої

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	2,3	22,8	28,0	29,3	+6,5
Валовий збір, тис. тонн	3,7	42,6	88,6	65,2	+22,6
Урожайність, ц/га	16,2	18,7	31,7	22,3	+3,6

Вирощування соняшника

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	3,6	12,1	24,8	23,9	+ 11,8
Валовий збір, тис. тонн	4,9	27,3	57,6	61,1	+ 33,8
Урожайність, ц/га	13,9	22,4	23,2	25,5	+ 3,1

Вирощування ріпака

	Рік				2019 +,- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	10,0	26,8	24,5	28,0	+ 1,2
Валовий збір, тис. тонн	16,2	58,7	74,7	73,0	+ 14,3
Урожайність, ц/га	16,2	21,9	30,6	26,0	+ 4,1

3.3. Картопля

Посівні площі картоплі за останні п'ять років в області практично не змінюються і складають майже 60 тис. га. Основним виробником картоплі залишаються господарства населення (99,6 відс. від загального валового виробництва).

У той же час, валовий збір зріс з 942,5 тис. тонн у 2015 до зверх мільйона тонн (+65,3 тис. тонн) у 2019 році за рахунок підвищення врожайності цієї культури з 158,5 до 168,9 ц/га відповідно.

Вирощування картоплі

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	60,5	59,5	59,1	59,6	+ 0,1
Валовий збір, тис. тонн	765,6	942,5	1009,8	1007,8	+ 65,3
Урожайність, ц/га	126,6	158,5	171,0	168,9	+ 10,4

Одними з основних проблемних питань розвитку галузі картоплярства є значне коливання ціни на продукцію у різні роки, а також лише часткове проведення сортозаміни та сортооновлення картоплі в господарствах населення.

Напрямки розвитку галузі картоплярства:

1. Організація виробництва насіннєвими підприємствами області високо репродукційного посадкового матеріалу картоплі для реалізації господарствам населення.

2. Впровадження у виробництво високоврожайних, стійких до хвороб сортів картоплі.

3. Розвиток інфраструктури заготівлі, зберігання і реалізації картоплі.

3.4. Овочі

Понад 90 відс. виробництва овочів зосереджено в особистих підсобних господарствах населення.

За останні п'ять років площі вирощування овочів складали 10 тис. га, проте за рахунок збільшення рівня врожайності до 162,2 ц/га (+15,7 ц/га) валове виробництво зросло до 177,9 ц/га у 2019 році (+15,7 тис. тонн).

Виробництво овочів

	Рік				2019 +/- до 2015
	2010	2015	2018	2019	
Зібрана площа, тис. га	9,7	10,4	10,1	10,2	- 0,2
Валовий збір, тис. тонн	122,1	169,8	177,6	181,5	+ 11,7
Урожайність, ц/га	126,2	162,2	175,5	177,9	+ 15,7

Підвищити ріст виробництва овочів передбачається завдяки підтримці селекції та насінництва у рослинництві, впровадженню нових сортів, інтенсивних технологій та спеціалізації виробництва.

3.5. Сади та ягідники

Область за своїм природно-економічним потенціалом має великі перспективи для розвитку садівництва та ягідництва.

У 2019 році в області під плодово-ягідними культурами було зайнято майже 8 тис. гектарів, а валовий збір склав 53,4 тис. тонн, що на 6,2 тис. тонн більше попереднього року.

Відновлення фінансування державної підтримки розвитку виноградарства та садівництва стимулює місцевих сільськогосподарських товаровиробників до збільшення площ під плодово-ягідними культурами та розбудови інфраструктури для зберігання та переробки продукції.

На сільськогосподарських підприємствах спостерігається тенденція до зростання площ під посадкою ягідників та багаторічних насаджень зерняткових, кісточкових та горіхоплідних культур, вводяться в експлуатацію лінії шокової заморозки ягід, холодильники для довготривалого зберігання продукції.

В області функціонують п'ять розсадницьких господарств:

- ФОП "Дитинко" Долинського району (лохина, інші ягідні культури);
- ТОВ "Олфрутс України" Калуського району (смородина, інші ягідні);
- ПП "Степан Мельничук" Коломийського району (зерняткові, кісточкові, ягідні);

- ПП "Аронія" та ТОВ "Покуття-Фрукт" Снятинського району (зерняткові, кісточкові, ягідні);

- ФГ "Діброва" Тлумацького району (смородина, інші ягідні).

Перспективні напрямки розвитку садівництва:

- використання крапельного зрошення для вирощування садів та ягідних культур;

- розвиток мережі підприємств, що спеціалізуються на заготівлі, переробці і зберіганні плодів та ягід.

Проблемні питання галузі рослинництва:

- погіршення балансу гумусу, азоту, фосфору і калію та підвищення кислотності, що зумовлює втрату понад 10 відс. енергетичного потенціалу ґрунту;

- відсутність системи раціонального використання земель, їх охорони, оптимізації науково обґрунтованої структури угідь, відтворення, підвищення та охорони родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення;

- недостатній розвиток інфраструктури – заготівлі, зберігання, переробки та реалізації рослинницької продукції.

Шляхи вирішення

Збільшення валового виробництва продукції рослинництва буде здійснено за рахунок:

- впровадження системи захисту сільськогосподарських культур на базі раціонального використання організаційно-господарських, агротехнічних, хімічних, біологічних та інших прийомів;

- виробництва насіння високоврожайних сортів і гібридів та своєчасного сортооновлення та сортозаміни;

- застосування інтенсивних та ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур;

- підвищення рівня інтенсифікації та поглиблення спеціалізації сільськогосподарського виробництва;

- удосконалення галузевої структури виробництва з урахуванням особливостей природно-кліматичних зон області;

- оптимізації структури посівних площ та освоєння науково обґрунтованих сівозмін, в тому числі спеціалізованих і коротко ротаційних;

- забезпечення формування та ефективного використання сортових ресурсів сільськогосподарських культур, створення полігонів, демонстраційних полів сучасних сортів рослин та технологій;

- підвищення родючості земель за рахунок біологізації землеробства;

- запровадження біологічних заходів боротьби з шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур;

- оптимізації ресурсного потенціалу з метою забезпечення його ефективного використання та відтворення.

Реалізація виконання вищевказаних заходів дасть можливість забезпечити:

- стабілізацію і нарощування обсягів валового виробництва зерна та інших видів продукції рослинництва і на цій основі забезпечити потребу у сировині для промисловості;

- відтворення, підвищення та охорону родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення;

- збільшення ефективності виробництва галузі рослинництва за рахунок впровадження сучасних інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур;

- розвиток сектору органічного сільськогосподарського виробництва;

- підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва та продуктів її переробки за рахунок покращення якості;

- створення додаткових робочих місць;

- підвищення рівня доходів сільського населення.

4. ТВАРИННИЦТВО

Забезпечення раціонального харчування населення високоякісними екологічно чистими продуктами тваринного походження за доступними цінами є одним з пріоритетних напрямків державної політики. Проте, ця проблема протягом тривалого часу залишається не вирішеною.

Основною проблемою галузі є зменшення поголів'я тварин, яке відбувається в господарствах усіх форм власності.

Кількість сільськогосподарських тварин

(на початок року, тис. гол.)

	Рік					2020 +,- до 2019
	2011	2015	2017	2019	2020	
Велика рогата худоба	185,8	169,1	152,3	136,2	128,2	-8,0
в т.ч. корови	121,4	106,6	98,2	85,5	79,0	-6,5
Свині	242,8	307,0	317,5	310,7	304,6	-6,1
Вівці та кози	24,6	29,6	29,8	28,1	27,6	-0,5
в т.ч. вівці	7,1	9,3	10,2	9,3	9,0	-0,3
Птиця	6761,0	5605,6	4175,7	4812,7	4908,4	+95,7
Бджолосім'ї	147,2	147,0	144,0	143,0	143,0	-

Допущений спад у тваринництві обумовлений диспаритетом цін на матеріально-технічні ресурси та продукцію тваринництва і її власникам не вигідно збільшувати чисельність поголів'я та нарощувати обсяги виробництва, бо це в кінцевому результаті призводить до погіршення фінансового стану.

Тому переважна більшість власників худоби і птиці не має вільних обігових коштів для забезпечення навіть простого відтворення виробництва. Внаслідок цього руйнується матеріально-технічна і племінна база галузі, зменшується чисельність поголів'я худоби і птиці та знижується його продуктивність при збільшенні матеріальних, кормових, трудових та інших затрат на одиницю продукції.

Недостатньою є система регулювання ринку, переважна кількість продукції реалізується через посередників, які привласнюють значну частку прибутку, створеного на стадії виробництва, а тому для забезпечення продовольчої незалежності і безпеки необхідно докорінно поліпшити ситуацію у галузі тваринництва.

Виробництво тваринницької продукції

	Рік					**2019 +,- до 2018**
	2010	**2015**	**2017**	**2018**	**2019**	
М'ясо в живій вазі, тис. тонн	103,0	126,1	120,3	128,4	132,3	+3,9
М'ясо в забійній вазі, тис. тонн	64,3	85,6	80,3	84,8	96,5	+11,7
Молоко, тис. тонн	465,4	474,0	463,5	441,5	428,9	-12,6
Яйця, млн. шт.	730,6	593,9	352,8	423,0	487,2	+64,2
Мед, тонн	1013	1065	2018	2007	1947	-6,0

Основні завдання:

- зупинити спад чисельності поголів'я великої рогатої худоби та забезпечити його поступове нарощування;

- довести обсяги виробництва продукції тваринництва до рівня, який забезпечить мінімальні норми її споживання населенням;

- забезпечити прибуткове ведення тваринництва на основі вигідного збуту продукції за рахунок оптимальних витрат на її виробництво та державної підтримки цін і доходів товаровиробників;

- створити нові робочі місця в агропромисловому комплексі, поліпшити зайнятість та підвищити доходи сільського населення.

Розв'язання зазначеної комплексної проблеми потребує державної підтримки, координації діяльності як центральних, так і місцевих органів влади, а також забезпечення міжгалузевих зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв.

Шляхи і засоби розв'язання проблем

Збільшення обсягів власного вітчизняного виробництва продукції тваринництва є безальтернативним гарантуванням продовольчої безпеки області. Це обумовлено природними і соціально-економічними чинниками:

- наявністю виробничої та племінної бази тваринництва і кормовиробництва;

- природною родючістю ґрунтів, значними площами луків і природних пасовищ;

- достатньою наявністю переробних підприємств;

- усталеними традиціями населення області щодо виробництва та споживання якісної натуральної тваринницької продукції;

- благополучним станом території області щодо наявності гострих інфекційних хвороб сільськогосподарських тварин;

- резервами робочої сили на селі, наявністю висококваліфікованих спеціалістів галузі.

Зростання обсягів виробництва тваринницької продукції буде досягнуто шляхом призупинення спаду поголів’я тварин і поступового нарощування їх чисельності, підвищення його продуктивності та ефективного використання в усіх категоріях господарств.

Для цього будуть застосовані наступні засоби:

- реалізація генетичного потенціалу продуктивності тварин на базі оптимізованих норм і систем їх годівлі;

- відпрацювання та освоєння новітніх біотехнологічних методів в селекції і розведенні тварин;

- більш повне охоплення селекційно-племінною роботою сільськогосподарських тварин особистих селянських та фермерських господарств;

- освоєння нових ефективних енерго- і ресурсозберігаючих технологій виробництва і переробки продукції тваринництва;

- стимулювання розвитку сільськогосподарських виробничих кооперативів та приватних підприємств із заготівлі, переробки та збуту продукції тваринництва, сервісних формувань в селекції та відтворення сільськогосподарських тварин.

Програмою передбачається:

- пріоритетний розвиток скотарства, вівчарства та козівництва, як галузей, які зазнали найбільшого впливу реорганізації;

- розвиток фермерських господарств, фермерських господарств сімейного типу шляхом надання грошової допомоги для придбання тварин та обладнання для тваринницької ферми;

- поступове відновлення тваринницьких приміщень;

- підвищення продуктивності худоби і птиці на основі зміцнення кормової бази та поліпшення якісного складу поголів'я;

- удосконалення технології виробництва комбікормів, як необхідної умови ефективності роботи тваринницьких комплексів і птахофабрик;

- узгодження нормативних витрат виробництва, рівня цін та доходів товаровиробників, переробників і збутових підприємств та організацій;

- удосконалення інфраструктури ринків тваринницької продукції.

Основні напрямки розвитку тваринництва

У молочному скотарстві:

- істотне підвищення рівня якості годівлі молочної худоби. Річну норму годівлі корів необхідно довести до 40-50 кормових одиниць з розрахунку на одну корову в товарних стадах і не менше 60 центнерів кормових одиниць – племінними заводами та племінними репродукторами;

- інтенсивне використання високопродуктивних спеціалізованих молочних порід вітчизняної селекції у всіх категоріях господарств та залучення до селекційного процесу високоцінних бугаїв-плідників;

- збільшення чисельності поголів'я корів в господарствах усіх форм власності за рахунок удосконалення процесу власного відтворення;

- впровадження енергозберігаючих технологій виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами, які базуються на безприв'язному утриманні тварин, і доїння в автоматизованих доїльних залах;

- створення культурних та поліпшення природних пасовищ.

У м'ясному скотарстві:

- розведення м'ясної худоби, насамперед в районах, де є значні площі природних пасовищ;

- використання високопродуктивних спеціалізованих м'ясних порід і типів з високою продуктивністю;

- створення товарних стад м'ясної худоби шляхом промислового схрещування низькопродуктивних корів молочних порід і ремонтних телиць з плідниками м'ясних порід та вирощування одержаного помісного молодняка за технологією м'ясного скотарства;

- пасовищне утримання худоби протягом 7-8 місяців з виділенням на одну корову 0,5 га пасовищ, для молодняка віком до року – 0,12 га, старше одного року – 0,3 га;

- залучення для одержання помісного м'ясного молодняка поголів'я худоби, що утримується в приватних господарствах населення;

- організація закупівлі для дорощування і відгодівлі до високих вагових кондицій телят, отриманих в особистих господарствах населення.

У свинарстві:

- зберігання і нарощування чисельності породного генофонду поголів'я свиней та використання нових високопродуктивних спеціалізованих порід, типів і ліній;

- збільшення частки м'ясного і гібридного молодняка на відгодівлі до 70 відсотків;

- створення репродукторів для забезпечення молодняком свиней особистих господарств населення;

- реконструкція існуючих і створення нових виробничих потужностей.

У вівчарстві та козівництві:

- впровадження системи годівлі овець і кіз за науково-обґрунтованими нормами з урахуванням статево-вікових груп, рівня їх продуктивності та фізіологічного стану з розрахунку на одну вівцю в рік 6,0-8,0 ц кормових одиниць та вмістом перетравного протеїну 100-115 г на одну кормову одиницю;

- широкого використання відгінної системи випасання овець, кіз (полонини), збільшення питомої ваги зелених кормів до 70-80 відсотків від загальної потреби;

- розвитку вівчарства м'ясного та вовнового напрямку продуктивності, надаючи при цьому пріоритет молодій баранині, а також козам молочного напрямку продуктивності;

- впровадження інтенсивного відтворення поголів'я овець, кіз;

- налагодження виробництва овечого та козячого молока, його переробки на сири;

- створення сервісних організацій, які б надавали послуги вівцефермам різних форм власності у веденні селекційно-племінної роботи, організації стрижки овець, оцінці якості вовни, підготовці до реалізації продукції;

- популяризація якісної екологічно-чистої продукції вівчарства місцевих товаровиробників та підвищення її конкурентоспроможності.

У птахівництві:

- відновлення роботи птахофабрик з виходом їх на проєктні потужності;

- налагодження роботи інкубаторно-птахівничих підприємств для забезпечення потреб населення молодняком птиці;

- організація виробництва повноцінних комбікормів для забезпечення потреб великих птахокомплексів.

У конярстві:

- збереження генофондних стад місцевих коней гуцульської породи;

- організація селекційної роботи в напрямку підвищення роботоздатності, покращення екстер'єру і м'ясних якостей, пристосованості до місцевих умов годівлі та утримання;

- розширення кінно-спортивних шкіл (клубів);

- налагодження відпочинкових кінних маршрутів в системі зеленого туризму.

У кролівництві і звірівництві:

- відновлення діяльності господарств з розведення норки, песця, лисиці та інших хутрових звірів;

- створення власної племінної бази по основних породах звірів;

- налагодження власного виробництва високоякісних, дешевих повноцінних кормів;

- впровадження маловитратних технологій утримання звірів.

У рибництві:

- максимальне охоплення зариблення існуючих ставкових площ;

- удосконалення племінної роботи по забезпеченню рибгоспів області високопродуктивним маточним поголів'ям плідників і самок коропа та рослиноїдних риб;

- забезпечення виробництва стандартного рибопосадкового матеріалу коропа та рослиноїдних риб для щорічного зариблення водойм різних категорій області;

- організація виробництва гранульованих комбікормів з вмістом протеїну не менше 22 відс., впровадження кормоощадної технології вирощування риби, довести частку рослиноїдних риб у полікультурі до 50 відс.;

- сприяння в організації фірмової торгівлі живою рибою та рибопродукцією.

У бджільництві:

- збільшення чисельності бджолосімей та обсягів виробництва меду до 1,3 тис. тонн в рік;

- розробка та впровадження сучасних технологій в галузі;

- створення сервісних кооперативів по переробці, розфасовці та реалізації продукції бджільництва;

- розширення мережі племінних репродукторів та племінних бджолорозплідників;

- впровадження сучасних методів контрольованого і цілеспрямованого розведення племінного матеріалу бджіл;

- сприяння захисту бджіл від отруєнь під час роботи з пестицидами.

Селекційно-племінна робота

З метою підвищення ефективності племінної роботи та нарощування генетичного потенціалу продуктивності у тваринництві:

- визначити як пріоритетний напрямок використання бюджетних коштів на підтримку селекції у тваринництві, створення і функціонування єдиної системи обліку у тваринництві та формування централізованої інформаційної бази з племінної справи;

- підвищити ефективність використання в селекційному процесі найкращих генетичних ресурсів вітчизняного та зарубіжного походження;

- забезпечити приріст темпів охоплення штучним осіменінням маточного поголів'я великої рогатої худоби не менше як 4-5 відс. за рік.

Кормозабезпечення

Інтенсифікація кормовиробництва, впровадження прогресивних технологій вирощування, раціональний підбір кормових культур і сортів, створення і поліпшення культурних пасовищ, а також поліпшення природних кормових угідь сприяють розвитку тваринництва. Потенціальні можливості тварин щодо продуктивності в нинішніх умовах використовуються лише наполовину, а то і менше. Головною причиною такого стану є недостатнє забезпечення тварин кормами, низька їх якість, невідповідна структура і перебої в забезпеченні.

Для реалізації продуктивного потенціалу тварин необхідно:

- забезпечити механізм прямих платежів на 1 га сільськогосподарських угідь з урахуванням виробництва багаторічних трав та збереження родючості ґрунтів, внесення органічних добрив;

- спрямувати на сільськогосподарських підприємствах систему виробництва кормів на цілорічну однотипну годівлю тварин повноцінними кормовими сумішами, а в господарствах населення – на використання

колективних пасовищ і сіножатей та посівів однорічних трав і коренеплодів на присадибних ділянках;

- використовувати концентровані корми тільки у вигляді повноцінних комбікормів.

Ветеринарне забезпечення

Головним завданням спеціалістів ветеринарної медицини в області є забезпечення діагностики, профілактики та лікування, а також протиепізоотичних заходів за рахунок:

- здійснення обов’язкових лікувально-профілактичних, діагностичних, ветеринарно-санітарних (дезінфекція, дезінсекція, дератизація, дегільментизація тощо) заходів;

- здійснення контролю за здоров'ям тварин із застосуванням сучасних методів контролю і нагляду, згідно з вимогами Санітарного кодексу;

- удосконалення процедури сертифікації продукції тваринного походження;

- проведення моніторингу та здійснення контролю за якістю і безпекою тваринницької продукції, а також за станом здоров'я тварин.

5. ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО

Проблемні питання

Екологічне неблагополуччя, підвищення попиту на якісні продукти і сировину з одного боку та погіршення стану земель, забруднення ґрунтів та вирощування продукції з вмістом радіонуклідів, важких металів, пестицидів, нітратів і нітритів спонукало сільськогосподарських виробників до пошуку альтернативних систем землеробства. До таких методів виробництва продукції належить і органічне землеробство.

Ведення органічного землеробства у спеціальних сировинних зонах базується на застосуванні сівозмін, біологічних засобів захисту рослин, добрив і насіння природного походження. Такий підхід відновлює баланс поживних речовин у ґрунті, нормалізує роботу живих організмів, збільшує вміст гумусу. До органічної може також належати продукція тваринного походження. Особлива увага в екологічному виробництві продукції тваринництва надається кормам. При їх приготуванні відмовляються від консервантів, стимуляторів росту, гормональних та інших препаратів штучного походження тощо.

Аналіз розвитку органічного виробництва демонструє ряд його переваг, серед основних вбачаються економічні та екологічні.

Економічні переваги полягають у тому, що за умов належного впровадження сучасних технологій вирощування сільськогосподарських

культур та розвитку тваринництва згідно з принципами і вимогами органічного виробництва, зросте прибутковість виробництва органічної продукції та її конкурентоздатність.

Впровадження органічного виробництва забезпечить збереження та відновлення біологічного різноманіття в агроландшафтах, сприятиме відтворенню родючості ґрунтів.

Крім того, впровадження органічних методів господарювання вирішує і ряд соціальних проблем. Це насамперед створення додаткових робочих місць у сільській місцевості, нових перспектив для малих та середніх фермерських господарств.

Однак, перехід на органічне господарювання є тривалим та не гарантує швидкої віддачі. Відсутність державної підтримки сільськогосподарських виробників при переході на виготовлення екологічно чистої продукції також значно стримує розвиток цієї галузі.

Такий перехід потребує значних вкладень, окуповується досить повільно і має високий відсоток ризику, тому виробники не поспішають замінювати традиційне виробництво на органічне.

За своїми природно-кліматичним та ґрунтовим потенціалом Івано-Франківщина має унікальну можливість зайняти одне з провідних місць у державі серед виробників органічної продукції.

Разом з тим, реалізація цього потенціалу розвивається повільно, головним чином через відсутність законодавчої бази, недостатній рівень організаційної роботи.

Шляхи вирішення

Для стимулювання розвитку органічного руху в області необхідне виконання наступних завдань:

- застосування вітчизняного та іноземного досвіду ведення органічного виробництва та просування органічної продукції на ринок;
- широке використання засобів масової інформації для популяризації вживання органічних продуктів харчування як невід'ємної частини здорового способу життя;
- застосування регіональних особливостей (місцевих традицій, вирощування місцевих видів рослин та розведення тварин);
- забезпечення громадської підтримки (зацікавленість неурядових, громадських та галузевих організацій, асоціацій);
- забезпечення органічного виробництва фінансовою підтримкою;
- розвиток ринку органічних продуктів, економічно ефективне виробництво та переробка органічної продукції;

- забезпечення контролю за станом ґрунтів та підвищення відповідальності власників землі та землекористувачів за раціональне використання і охорону земель;

- розширення застосування біологічних методів захисту рослин та тварин, ґрунтозахисних технологій та проведення дозволених методів хімічної меліорації ґрунтів для підвищення їх родючості.

Органічне сільське господарство допоможе розвитку малого і середнього сільськогосподарського бізнесу. Адже виробництво органічних продуктів потребує індивідуального і ретельного підходу, сприяє створенню робочих місць на селі.

Індикатори виконання

Враховуючи географічне розташування, область є одним з регіонів України, природні ресурси якого дозволяють вирощувати високоякісну, органічну продукцію рослинництва і тваринництва.

Вирощування органічної продукції сприятиме покращенню здоров'я населення, особливо дітей, та забезпечення нею соціальних і санаторно-курортних закладів регіону.

Тому першочерговим завданням є проведення моніторингу екологічного стану сільськогосподарських земель для створення спеціальних сировинних зон і вирощування в них органічної сільськогосподарської продукції. Прогнозується до 2022 року довести площі вирощування органічної продукції до рівня не менше 5-8 відс. ріллі.

6. ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ

Харчова промисловість поєднує значну кількість різних видів діяльності, серед яких переважають м’ясна промисловість та виробництво молочних продуктів. Переробку сільськогосподарської продукції та випуск продовольчих товарів у 2019 році здійснювали 180 підприємства, у т.ч. середніх – 29, малих – 151.

Серед найбільш потужних підприємств галузі – ТОВ "Калуський комбінат хлібопродуктів", ТОВ "ЗПК "ЮМАС", ТОВ "Або-Мікс", ТОВ "Продовольча компанія "Екопродукт", ТОВ ВКФ "Варто", ПСП "Рідна земля".

Найбільшими виробниками хліба та хлібобулочних виробів нетривалого зберігання виступають товариства "Івано-Франківський хлібокомбінат", "Залізнична пекарня", "Дельта-98", "Калуська фабрика "Родина" (Калуський район), приватне підприємство "Коломийський хлібокомбінат".

Також на ринку хлібобулочних виробів активно працюють підприємці-фізичні особи, що складають суттєву конкуренцію великим підприємствам. Ними виробляється понад 10 відс. загальнообласного

обсягу хліба та хлібобулочних виробів. Від 40 до 100 відс. обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів забезпечують фізичні особи - суб'єкти господарської діяльності у місті Яремче, Богородчансьому, Верховинському, Галицькому, Городенківському, Косівському, Рожнятівському, Снятинському та Тисменицькому районах.

Зниження рівня виробництва підприємств, які переробляють сільськогосподарську сировину, обумовлено високими витратами на її переробку, які пов'язані із збереженням застарілих технологій, високою зношеністю основних засобів, відсутністю в достатній кількості сировини. Також перешкодою є відсутність маркетингової стратегії щодо просування продуктів харчування на внутрішньому та зовнішньому ринках (низькі рекламні витрати, відсутність навиків оперативного реагування на зміну кон'юнктури на продовольчих ринках, недостатність інформованості про тенденції на зовнішніх ринках тощо). Слід також відзначити, що споживчий попит став більш вимогливішим до якості продуктів харчування, до умов їх зберігання та реалізації, до їх безпечності.

Зростаючі потреби ринку вимагають відновлення роботи підприємств галузі, що дасть змогу забезпечити потреби внутрішнього ринку, а у близькій перспективі – вийти на зовнішні ринки.

З цією метою підприємствам харчової промисловості слід налагодити тісні зв’язки безпосередньо з виробниками сільськогосподарської продукції.

Пріоритетними напрямами розвитку підприємств галузі залишаються:

- збільшення обсягів реалізації продукції, освоєння нових ринків збуту, ефективне використання наявного потенціалу;

- підвищення безпеки продовольчих товарів;

- оновлення матеріально-технічної бази підприємств, спрямоване на інтенсифікацію технологічних процесів, створення нових виробничих потужностей, впровадження принципово нових технологій, покликаних гарантувати збереження цінних властивостей сировини та значне підвищення якості готової продукції;

- створення сприятливих умов для залучення як іноземних, так і вітчизняних інвесторів, впровадження нових енерго- та ресурсозберігаючих технологій;

- розширення інноваційної діяльності, освоєння нових конкурентоспроможних видів продукції;

- створення інтегрованих підприємств галузі, налагодження тісних зв’язків з одноосібними господарствами населення;

- забезпечення випуску продукції за стандартами ЄС, в тому числі впровадження міжнародних стандартів ISO та HACCP.

Шляхи вирішення:

- нарощування обсягів експорту продукції та продовольства з високим рівнем доданої вартості;

- підвищення конкурентоспроможності продукції та розширення ринків її збуту, активізація внутрішнього ринку;

- оновлення та модернізація наявних виробничих потужностей та підвищення кваліфікації персоналу;

- інвестиції в енергозбереження;

- перехід до стандартів якості і безпеки харчування ЄС;

- налагодження тісних зв'язків з господарствами населення – основними виробниками сільськогосподарської продукції;

- забезпечення своєчасності розрахунків з товаровиробниками;

- гнучкість в ціновій політиці при заготівлі сировинних ресурсів.

Нарощування обсягів виробництва галузі підприємствами харчової та переробної промисловості сприятиме створенню додаткових робочих місць, розширенню ринків збуту сільськогосподарської продукції.

7. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Наявний машинно-тракторний парк, механізми і обладнання в рослинництві та тваринництві у більшості господарств морально і фізично застаріли, особливо в дрібних і середніх господарствах. Не вистачає нових комбінованих високопродуктивних агрегатів і машин, сівалок точного висіву, машин для ефективного захисту рослин та машин для механізації процесів виробництва продукції тваринництва. До повної технологічної потреби сільгосппідприємствам області не вистачає 300 тракторів, 100 зернозбиральних комбайнів.

Значні зміни відбулися у структурі користувачів і власників сільськогосподарської техніки та розмірах землекористування.

Аграрна реформа дозволила розпаювати землі всіх колективних сільськогосподарських підприємств області і створити умови для діяльності різних за площею ріллі приватних господарств.

Для забезпечення діяльності новостворених сільськогосподарських підприємств створюється ринкова інфраструктура з матеріально-технічного постачання через агроторгові доми, лізингові компанії та інші підприємства такого профілю.

Все це призвело до позитивних зрушень у зростанні обсягів виробництва валової продукції сільського господарства.

Разом з тим, ситуація у сільському господарстві залишається складною, особливо стосовно матеріально-технічного забезпечення, так як

новостворені структури не накопичили достатньо обігових коштів для придбання нової техніки.

Високі ціни на технічні засоби (трактори, сільськогосподарські машини), а також матеріали (насіння, добрива, пестициди і паливно-мастильні матеріали) не дозволять швидко обновити машинно-тракторний парк.

Ринкові відносини сприяють імпорту сучасної сільськогосподарської техніки, яка дуже різноманітна, як за видами, призначенням, так і за технічним рівнем, якістю і надійністю. Маємо широкий діапазон марок зарубіжних сільськогосподарських машин, все більше розширюється кількість моделей вітчизняної техніки, заводів, які виготовляють сільськогосподарські машини, але ще не всі фермерські господарства мають фінансові можливості їх купити.

Різнотипність сучасних господарств і значний асортимент сільськогосподарської техніки потребує особливих підходів в питаннях її придбання та застосування.

На фоні диспаритету цін маємо складну, часто не прогнозовану ситуацію у виробництві продукції рослинництва, яка значно ускладнює проведення відповідної науково-обґрунтованої технічної політики в агропромисловому комплексі.

У зв’язку з поступовим зменшенням поголів’я великої рогатої худоби зменшується і наявність машин і обладнання, яке забезпечує його обслуговування.

За відсутності коштів на придбання нових машин і механізмів для тваринництва використовуються старі.

Основним лімітуючим фактором, який обмежує реалізацію біопотенціалу сільськогосподарських культур, є енергоресурси (техніка, пальне, добрива, пестициди, насіння та інше). Це пов’язано не лише з обмеженням коштів, а й з довкіллям, яке при перевантаженні в агроекосистемі зазнає надмірного ущільнення, забруднення ґрунту, втратами та надлишками технологічних речовин тощо.

Таким чином, в сучасних умовах оптимізації технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва необхідно користуватися показниками реалізації біопотенціалу сільгоспкультур, енерговитрат і збереження екосистеми.

Комплексна механізація рослинництва

Враховуючи світовий і вітчизняний досвід, а також стан технічного забезпечення АПК області, в основу програми комплексної механізації технологій виробництва основних видів продукції рослинництва покладені такі напрями:

- забезпечення своєчасності і високої якості виконання технологічних процесів;

- забезпечення мінімально достатніх витрат коштів і ресурсів при виробництві сільськогосподарської продукції;

- забезпечення вимог екології;

- повна ув'язка комплексу сільськогосподарських машин і обладнання з технологічним процесом виробництва сільськогосподарської продукції;

- мінімізація проходів агрегатів за рахунок збільшення ширини їх захвату і застосування комбінованих машин;

- забезпечення сучасних і перспективних технологій виробництва продукції рослинництва;

- зменшення шкідливого впливу роботи агрегатів на навколишнє середовище;

- зменшення витрат при виробництві сільськогосподарської продукції;

- максимальне завантаження всіх ланок технологічної системи;

- оптимізація складу і режимів роботи агрегатів у заданих умовах;

- пріоритетне застосування техніки, що виробляється в Україні.

Враховуючи вказані напрями технічного забезпечення технологій та прогнозовані позитивні зрушення у виробництві сільськогосподарської продукції, для умов Івано-Франківської області спільно з науковцями розроблено технологічні карти по вирощуванню основних сільськогосподарських культур.

У результаті виконання Програми до 2022 року стане можливим перехід до впровадження індустріального агроекологічного землеробства на базі автоматизованих технічних засобів і систем управління технологічними операціями і процесом формування врожаю.

Комплексна механізація тваринництва

При визначенні технологічного забезпечення галузі тваринництва пропонуються такі напрямки:

- повна механізація трудомістких технологічних процесів виробництва продукції тваринництва;

- забезпечення мінімальних достатніх питомих витрат, коштів і енергоресурсів на виробництво продукції;

- мінімальний вплив на середовище тварин;

- забезпечення потоковості виробництва;

- можливість запровадження сучасних передових технологій;

- забезпечення високої якості і максимальної відповідальності зоовимогам;

- запровадження високопродуктивних надійних машин і обладнання, що виробляються підприємствами України.

Вказані підходи покладені в основу відпрацьованої системи машин і механізмів для механізації водопостачання і поїння, підвезення, приготування і роздачі кормів, доїння, первинної переробки продукції, прибирання гною та інших процесів.

Оновлення машинно-тракторного парку

Програма оновлення машинно-тракторного парку передбачає поступове насичення господарств необхідним комплексом сільськогосподарських машин.

При цьому враховуються розподіл господарств за площею ріллі і проєктна структура посівних площ на період до 2022 року.

В області відпрацьовано систему сільськогосподарського обладнання в землеробстві орієнтовану на використання існуючої і повної сільськогосподарської техніки, визначена потреба нової техніки для сільгоспвиробників на період до 2022 року.

Результати моніторингу показують на недостатній рівень механізації у малих фермерських (до 10 га) і особистих селянських господарствах, де доля ручної праці складає більше 50 відсотків.

Розвиток особистих господарств населення також потребує насичення малогабаритною технікою.

Технічний сервіс

Наявна структура агротехсервісних підприємств дозволяє забезпечити виконання замовлень господарств щодо забезпечення постачання всієї номенклатури запасних частин та товарів виробничого призначення, що виготовляються заводами України, країн зарубіжжя.

На виробничих площах постачальницьких організацій передбачається організувати представництва заводів-виробників сільськогосподарської техніки, опорних баз і центрів фірмового сервісу, виставки сільськогосподарської техніки, запчастин та ремматеріалів.

8. ІНФРАСТРУКТУРА АГРАРНОГО РИНКУ

Оскільки наш регіон розташований на кордоні з країнами Європейського Союзу, особливої актуальності набуває необхідність розвитку аграрного ринку та модернізації його інфраструктури.

На Івано-Франківщині сформована інфраструктура аграрного ринку, зокрема, функціонують: аграрна товарна біржа, 6 агроторгових

домів, 59 оптових продовольчих та 47 оптових плодоовочевих ринків, 12 дрібнооптових ринків живої худоби та птиці.

На теперішній час працює два оптові регіональні ринки сільськогосподарської продукції в місті Коломиї та селищі Верховина.

У регіоні функціонують 33 торгові приміщення для реалізації сільськогосподарської продукції безпосередньо від місцевих товаровиробників, у тому числі 24 малі архітектурні форми, а саме у: Богородчанському, Долинському та Косівському районах – по 3, Верховинському, Городенківському, Надвірнянському, Тисменицькому та Тлумацькому – по 2, Калуському, Коломийському, Рогатинському та м. Коломия – по 1.

Щодо інфраструктури для зберігання картоплі, овочів та фруктів, то в області функціонують 13 овоче- та 9 картоплесховищ загальною ємкістю відповідно 8,0 та 4,5 тис. тонн. Для зберігання плодів наявні 4 фруктосховища – на 3,8 тис. тонн.

Для зберігання зерна використовуються 10 елеваторів загальною ємкістю 528,1 тис. тонн.

У минулому році приватне підприємство "Агрофірма "Вільхівці" в місті Городенці завершило будівництво третьої черги зернового елеватора ємкістю 47 тис. тонн. Загальна ємкість елеватора складає 122 тис. тонн. Це найбільший елеватор в регіоні. Також філія "Перспектив" приватного акціонерного товариства "Зернопродукт МХП" завершила будівництво дільниці прийому та сушіння зерна на території комбікормового заводу потужністю 40 тис. тонн.

В області зареєстровано 52 кредитні спілки. Функціонує Асоціація кредитних спілок Івано-Франківщини, яка об'єднує 8 кредитних спілок.

Одним з важливих завдань є допомога кредитним спілкам стати конкурентоспроможними шляхом оволодіння новими ринками та створенням нових фінансових продуктів, зокрема, для сільської місцевості.

На Прикарпатті існує низка сприятливих передумов для ефективного використання та нарощування потенціалу інфраструктури аграрного ринку, зокрема, близькість кордону з ЄС, яка створює додаткові переваги та можливості для розвитку ділового співробітництва між суб'єктами аграрного ринку області та їх європейськими партнерами, у тому числі щодо модернізації інфраструктури аграрного ринку.

Головними напрямами удосконалення інфраструктури аграрного ринку області є:

- розвиток елементів фінансово-кредитної інфраструктури (біржі, комерційні фонди, інституційні інвестори) та підвищення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування сільських територіальних громад;

- підвищення ефективності використання інституційних інструментів політики сусідства ЄС з метою модернізації інженерної та соціальної інфраструктури сільських територій;

- розвиток інвестиційного середовища для залучення коштів у транспортно-логістичну та інформаційно-комунікаційну сфери села, розбудову мережі гуртових і роздрібних ринків сільськогосподарської продукції та аграрних бірж.

Індикатори успіху:

- підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва завдяки скороченню витрат товаровиробників на впровадження нових виробничих технологій, надання маркетингових та інших послуг;

- удосконалення процесу реалізації продукції, більш ефективне використання каналів збуту, протистояння несправедливій конкуренції, задоволення потреб споживачів щодо кількості та якості продукції;

- розширення доступу сільськогосподарських товаровиробників до агросервісних послуг та сільського населення;

- зростання економічної ефективності від підвищення товарності особистих селянських і фермерських господарств, зменшення втрат продукції.

9. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В області налічується 765 сільських населених пунктів, з яких 235 або 31 відс. від загальної кількості мають статус гірських. В сільській місцевості проживає 766,3 тис. осіб (55,6 відс. від усього населення області) або 1002 особи в середньому на один населений пункт. За часткою сільського населення регіон займає третє місце в Україні після Закарпатської та Чернівецької областей.

Регіон володіє природними ресурсами, необхідними для належного функціонування аграрного сектору. Проте, цей сектор економіки не розвинений настільки, щоб випускати та експортувати за межі області продукцію з високою доданою вартістю. Головні виклики пов’язані з низькою продуктивністю сільгоспвиробництва, низькою доданою вартістю, недостатньо розвиненим внутрішнім ринком.

Вирощування більшості традиційних (технічних) культур стало малорентабельним, а сільськогосподарські виробники не повністю обізнані з новими тенденціями на внутрішньому й міжнародному сільськогосподарському ринку.

Ці слабкі сторони у процесі прогнозованого економічного зближення України з ЄС можуть мати загрозливі наслідки для малих та середніх виробників регіону.

Ступінь проникнення сучасних технологій, що забезпечує високу продуктивність, є низьким, а сільськогосподарська продукція не відповідає міжнародним стандартам, потрібним для експорту. Обсяг виробництва продукції харчової промисловості не відповідає потенційним можливостям регіону.

Напрямки розвитку сільського господарства в регіоні:

- більш ефективне використання регіонального потенціалу та застосування сучасних інструментів підтримки малих та середніх сільгоспвиробників;

- покращення інфраструктури сільських територій та зміцнення зв'язків з містами для розблокування можливостей розвитку сіл.

Індикатори успіху:

- підтримка розвитку сільськогосподарських кооперативів;

- промоція розвитку економічної діяльності, яка пов'язана з сільським господарством;

- навчально-консультативна підтримка малих виробників сільгосппродукції для стимулювання експорту;

- розвиток інструментів макрофінансової підтримки сільськогосподарського бізнесу;

- покращення можливостей для переробки сільгосппродукції, збільшення зайнятості населення на сільськогосподарських підприємствах різних організаційно правових форм та в особистих селянських господарствах;

- збільшення продажів традиційних продуктів місцевих виробників.

9.1. Фермерські господарства

Основним положенням розвитку фермерських господарств є необхідність формування господарств товарного типу, розширення обсягів виробництва більш інтенсивних культур, розвиток тваринництва, створення нових господарств та розширення площ землекористування до оптимальних розмірів, підвищення ефективності діяльності і збільшення їх внеску в кінцеві результати роботи агропромислового розвитку області.

Одним із головних напрямків є фінансова підтримка фермерських господарств за рахунок бюджету та організаційна підтримка з боку органів влади та місцевого самоврядування.

За рахунок коштів обласного відділення Укрдержфонду підтримки фермерських господарств фінансова підтримка для здійснення виробничої діяльності надається на поворотній основі (кредит). Крім того, фермерським господарствам виділятимуться кошти по загальнодержавних програмах фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу.

Передбачається також фінансова підтримка фермерських господарств з обласного і районних бюджетів, як це передбачено Законом України "Про фермерське господарство". Відповідні пропозиції з цього питання щорічно вносять обласна і районні асоціації фермерів органам місцевого самоврядування при формуванні бюджетів на наступний рік.

Важливим напрямом становлення фермерських господарств є розвиток обслуговуючої і кредитної кооперації. Завдання полягає в тому, щоб залучити фермерів до членства в діючих кооперативах, створювати нові обслуговуючі кооперативи та активізувати участь фермерів в роботі кредитних спілок, агроторгових домів, тендерних торгів, а також в організації кооперативів при сільських громадах з обробітку землі, заготівлі і реалізації продукції, спільного використання техніки, матеріально-технічного постачання, ветеринарного обслуговування, інформаційних і консультаційних послуг.

Одним із основних недоліків діяльності фермерських господарств є недостатній професійний рівень їх керівників.

Для поліпшення ситуації необхідно запровадити на державному рівні чітку систему підготовки і перепідготовки кадрів фермерських господарств в сільськогосподарських вищих і середніх спеціальних учбових закладах, покращити на рівні області і районів роботу сільськогосподарських дорадчих служб для надання допомоги з різноманітних питань сільськогосподарського виробництва.

На перспективу планується не стільки зростання кількості фермерських господарств, скільки збільшення площ землекористування за рахунок оренди, купівлі та успадкування земельних паїв. Середній розмір фермерського господарства зросте із 61 га сільськогосподарських угідь, що припадає на одне господарство в 2018 році, до 65 га в 2022 році.

9.2. Господарства населення

Загальна кількість домогосподарств, яким надані земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства, станом на 01.01.2020 року склала 257,3 тис., з них утримують худобу та птицю 147,8 тисяч. Площа земельних ділянок складає 235,7 тис. га, у т.ч. для ведення особистого селянського господарства – 147,8 тис. га, для ведення товарного сільськогосподарського виробництва – 36,8 тис. га.

У домогосподарствах утримується 120,3 тис. гол. великої рогатої худоби, у т. ч. корів – 79,1 тис. гол., свиней – 94,0 тис. гол., овець та кіз – 24,0 тис гол., птиці – 3,0 млн. голів.

Майже 66 відс. виробництва продукції сільського господарства зосереджено в дрібнотоварних особистих селянських господарствах, які стихійно реагують на потреби ринку і де практично неможливо застосувати новітні технології виробництва.

З метою створення сприятливих економічних умов для виробництва, заготівлі та переробки сільськогосподарської продукції, придбання молодняка тварин і птиці, насіння, кормів, добрив, інших матеріалів будуть здійснюватися системні заходи щодо подальшого розвитку особистих селянських господарств, формування особистих господарств як товарного сектору виробництва.

Передбачається:

- збільшення товарного виробництва кормів сільськогосподарськими підприємствами для потреб господарств населення, зокрема в рахунок орендної плати за земельні і майнові паї;

- удосконалення і розширення системи міських продовольчих ринків з сучасними облаштованими торгівельними місцями та надання селянам транспортних, складських послуг.

Особлива увага приділятиметься формуванню системи кредитування на кооперативних засадах, яка обслуговуватиме сільськогосподарських товаровиробників, населення і кооперативи.

9.3. Сільськогосподарська кооперація

Важливим напрямком розбудови аграрного сектора економіки Прикарпаття є розвиток сільськогосподарської кооперації.

Зважаючи на те, що від 96 до 100 відсотків трудомісткої сільськогосподарської продукції повсякденного споживання (плоди та ягоди, овочі, молоко, картопля) виробляється в особистих селянських господарствах, які не мають постійно діючих маркетингових каналів збуту такої продукції, виникає необхідність формування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Для надання селянам послуг з обробітку землі, збирання врожаю, заготівлі овочів, плодів, м'яса та молока в області функціонує 91 сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

Із загальної кількості кооперативів:

- за видами діяльності: 58 – багатофункціональні, 19 – заготівельно-збутові, 1 – переробний, 1 – сервісний, 12 – інші;

- за напрямами діяльності: 25 – з обробітку землі, збирання врожаю, 24 – плодоовочеві, 14 – молочарські, 4 – м'ясні, 4 – зернові, 20 – інші.

Найбільше сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у Косівському районі – 11, Коломийському, Рогатинському та Тлумацькому – по 9, Богородчанському та Галицькому – по 8, Городенківському – 7, Долинському та Калуському – по 6.

Розв’язання проблеми можливе за умови підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації як важливої соціально-економічної

інституції підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, створення додаткових робочих місць, активного розвитку сільських територій та підвищення рівня і якості життя сільського населення в цілому.

Передбачається:

- фінансова підтримка новостворених сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів за рахунок коштів обласного та місцевих бюджетів;

- залучення проєктів міжнародної технічної допомоги для формування матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Реалізація визначених заходів підвищить зайнятість та зростання доходів сільського населення, місцевих громад, зміцнить матеріально-технічну базу діючих кооперативів.

9.4. Сільськогосподарська дорадча служба

В області зареєстровано дві сільськогосподарські дорадчі служби: громадська організація "Івано-Франківська обласна сільськогосподарська дорадча служба" та товариство з обмеженою відповідальністю "Івано-Франківська сільськогосподарська дорадча служба".

До складу дорадчих служб входять понад 50 сільськогосподарських дорадників та експерт-дорадників, які у відповідному порядку пройшли навчання і одержали кваліфікаційні свідоцтва.

Крім того, майже в кожному районі створено осередки дорадництва.

Сільгосппідприємства, фермерські та особисті селянські господарства, представники органів місцевого самоврядування стикаються з проблемами в сучасних умовах функціонування. Найбільш характерні з них наступні:

- необхідність самостійного прийняття обґрунтованих управлінських рішень в умовах повної відповідальності за кінцеві результати своєї діяльності;

- недостатність кваліфікованих галузевих спеціалістів сільського господарства, зокрема, у новостворених об’єднаних територіальних громадах;

- недостатність нових знань та практичних навичок у веденні господарювання в умовах обмежених ресурсів;

- відсутність достатнього досвіду практичної роботи в ринкових умовах;

- відсутність стабільних та недорогих каналів отримання інформації – технологічної, економічної, правової тощо.

Для задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення консультаційні послуги надаються з питань: створення умов для прибуткового сільськогосподарського виробництва, сприяння розвитку стабільного аграрного ринку та сільських територій і громад, формування та підтримка дієздатної мережі сільськогосподарських дорадчих служб.

Передбачається:

фінансування надання соціально спрямованих дорадчих послуг суб'єктам господарювання, що проводять діяльність у сільській місцевості, представникам органів місцевого самоврядування та сільському населенню за рахунок коштів обласного та місцевих бюджетів.

Визначені завдання передбачається розв'язувати шляхом:

- інформування про поширення і впровадження у виробництво сучасних технологій, передового досвіду господарювання, дотримання стандартів якості та безпеки сільськогосподарської продукції;

- освоєння методів виробництва нових видів сільськогосподарської продукції;

- стимулювання організації виробництва екологічно чистої продукції;

- розвиток інфраструктури аграрного ринку;

- дорадництва з питань маркетингу сільськогосподарської продукції і ресурсів для її виробництва;

- надання порад щодо умов участі в державних і галузевих програмах підтримки сільськогосподарських товаровиробників та підприємств харчової промисловості;

- надання дорадчих послуг з питань зайнятості та самозайнятості сільського населення, створення підприємств з надання соціально-побутових послуг сільському населенню, навчання та профорієнтації сільської молоді;

- підготовки та проведення науково-практичних конференцій з актуальних проблем розвитку аграрного та несільськогосподарського виробництва, розвитку сільських територій.

Реалізація визначених заходів з розвитку сільськогосподарської дорадчої діяльності сприятиме подоланню збитковості сільськогосподарського виробництва, підвищенню ефективності його роботи, розширенню сфери зайнятості та підвищенню добробуту сільського населення, заохоченню молоді до роботи і проживання в сільській місцевості, поліпшенню інфраструктури сільських населених пунктів.

9.5. Соціальна сфера села

Матеріальною та організаційною основою задоволення життєвих потреб сільського населення є соціальна сфера.

На сьогодні у сільській місцевості функціонує 530 загальноосвітніх навчальних закладів, в яких навчається понад 79 тисяч школярів, 328 дошкільних навчальних закладів, в яких виховується більше 12 тисяч дітей.

Для надання медичної допомоги у сільській місцевості функціонують 163 лікарські амбулаторії загальної практики сімейної медицини, крім цього, ведеться будівництво 38 амбулаторій, 424 фельдшерсько-акушерських пунктів.

Сучасна сільська інфраструктура, в більшості, знаходиться у занедбаному стані і для виправлення ситуації потребує значно більших соціальних інвестицій, аніж фінансові можливості, які будуть доступними для регіону у середньостроковій перспективі.

Для покращення існуючої ситуації передбачається покращити:

- доступність лікарської допомоги до найбільш потребуючих населених пунктів;

- інформаційну інфраструктуру сільських громад;

- координацію та сприяння розвитку сільських територій через надання технічної допомоги і організацію навчання;

- надання підтримки молоді з розвитку бізнес-ідей та створення нових видів бізнесу.

9.6. "Зелений" туризм

Туристична галузь є важливим джерелом стабільного й динамічного збільшення надходжень коштів до бюджету та чинником істотного позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях економіки, в т. ч. у сільському господарстві.

Туризм сприяє підвищенню зайнятості сільського населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню українців та іноземних громадян до пізнання багатої природної та історико-культурної спадщини краю, збереженню екологічної рівноваги.

Понад 56 відсотків населення області проживає на території сіл, в яких важливим для регіону є розвиток сільського "зеленого" туризму. В регіоні вже працює 5 осередків сільського "зеленого" туризму, а саме: у Верховині, Ворохті, Косові та селах Татарів і Яблуниця Яремчанської міської ради.

Створено обласну спілку сприяння розвитку сільського "зеленого" туризму, випущено путівник “Сільські служби Гуцульщини”, в якому

зібрана інформація щодо 200 господарів, які приймають відпочиваючих у своїх садибах. Пропонуються нетрадиційні види туризму: мисливський, кінний, рибальський, екскурсійні маршрути по горах і річці Дністер.

В області функціонує понад 200 туристично-рекреаційних закладів, 800 приватних садиб сільського "зеленого" туризму. Причому найбільша кількість – понад 500 садиб – зосереджена на території Яремчанської міської ради.

Івано-Франківська область, зокрема місто Івано-Франківськ, Коломийщина, Косівщина, Верховинщина і Яремчанщина мають можливість стати частиною мережі гастрономічних маршрутів "Карпатської дороги смаку", яка буде створена вже цього року.

На Прикарпатті діє агротуристичний кластер "Гостинна бойківська Долинщина", який об'єднує власників агроосель, виробників екологічної сільськогосподарської та лісогосподарської продукції, місцевих підприємців з надання послуг харчування і дозвілля селища Вигода, сіл Старий і Новий Мізунь, Шевченкове та Кропивник Долинського району, а також "Центр спадщини Вигодської вузькоколійки".

Також, функціонує кластер "Сузір'я", що об'єднує 19 майстрів ліжникарської справи із села Яворова та 16 – з міста Косова. У 2005 році кластер став переможцем Всеукраїнського конкурсу на право одержання знаку екологічного маркування "Екологічно чисто та безпечно".

Водночас гострою проблемою багатьох сіл є зростаючий надлишок робочої сили.

Основними завданнями вирішення проблеми є:

- активізація розвитку сільського "зеленого" туризму в області;

- розширення мережі садиб сільського "зеленого" туризму, створення нових робочих місць;

- промоція розвитку сільського "зеленого" туризму;

- забезпечення контролю якості обслуговування у садибах сільського "зеленого" туризму;

- підтримка екологічного балансу в населених пунктах, охоплених сільським "зеленим" туризмом;

- сприяння залученню іноземних інвестицій для розвитку туристичної інфраструктури сільського "зеленого" туризму та ін.

Основні напрями розвитку "зеленого" туризму:

- удосконалення системи державного регулювання відносин у галузі туризму та нормативно-правової бази туристичної діяльності;

- забезпечення раціонального та ефективного використання природних рекреаційних та історико-культурних ресурсів;

- забезпечення туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних доріг;

- провадження туристичної діяльності з урахуванням необхідності забезпечення ефективного природокористування та охорони навколишнього середовища;

- збереження і відновлення історико-архітектурних пам’яток;

- активізація міжнародної співпраці в сфері рекреації та туризму;

- підвищення якості та розширення асортименту туристично-рекреаційних послуг, залучення більшої кількості туристів в область у період міжсезоння (весна, осінь);

- поліпшення кадрового забезпечення;

- забезпечення організаційних заходів та технічних вимог до безпеки туристів, розвиток нових перспективних форм організації туризму;

- удосконалення рекламно-інформаційної діяльності, проведення маркетингових досліджень у туристичній галузі;

- представлення області на національних та міжнародних туристичних виставках в Україні та за кордоном.

Індикатори успіху:

Сільський "зелений" туризм:

1. Сприятиме вирішенню таких основних соціально-економічних проблем села, як:

- зайнятість сільського населення;

- зростання доходів та підвищення життєвого рівня сільських жителів при відносно невеликих фінансових затратах;

- поліпшення благоустрою садиб та сіл, розвиток інженерної та соціальної інфраструктури;

- розширення асортименту присадибного господарства;

- реалізація на місці продукції особистого підсобного господарства як готових продуктів харчування;

- стимулювання охорони місцевих пам’яток, збереження місцевих звичаїв, фольклору, народних промислів;

- підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення тощо.

2. Буде джерелом поповнення місцевих бюджетів додатковими надходженнями, коли набере масового характеру.

3. Не вимагає значних інвестицій і використовує переважно приватні джерела капіталу. Капіталовкладення швидко окуповуються.

4. Розвантажує найбільш популярні туристичні центри, зменшуючи негативні екологічні наслідки надто інтенсивної туристичної діяльності.

10. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Регіон за економічними можливостями займає друге місце серед областей західного регіону України. На основі вигідного географічного розташування, розвиненої енергетичної і транспортної інфраструктури, багатих рекреаційних, водних та лісових ресурсів, наявності на його території родовищ корисних копалин сформовано продуктивні сили області, ефективне використання яких дає можливість створювати конкурентоспроможні на міжнародних ринках товари і послуги.

В області є яскраві приклади результативного застосування як вітчизняного, так і іноземного капіталу Станом на 31 грудня 2019 року обсяги прямих іноземних інвестицій у підприємства сільського, лісового та рибного господарства та підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв з початку інвестування склали 259,7 млн. дол. США, з них у підприємства сільського, лісового та рибного господарства – 66,5 млн. дол. США, у підприємства з виробництва харчових продуктів та напоїв – 193,2 млн. дол. США.

Інвесторами підприємств сільського господарства виступили резиденти з 14 країн світу. Основна частина капіталу вкладена інвесторами Данії, Польщі та Німеччини. Інвестиції у підприємства з виробництва харчових продуктів та напоїв надійшли з 10 країн світу, з них найбільше – від нерезидентів Кіпру.

У розвиток підприємств агропромислового комплексу в 2019 році спрямовано 899,7 млн. грн. капітальних інвестицій, у тому числі в підприємства сільського господарства – 741,7 млн. грн., харчової промисловості – 158,0 млн. гривень.

Завдяки залученню інвестицій у регіоні реалізуються проєкти щодо створення нових і реконструкції існуючих виробничих потужностей агропромислових підприємств.

Зокрема, приватне підприємство "Агрофірма "Вільхівці" в м. Городенці завершило будівництво третьої черги зернового елеватора потужністю 47 тис. тонн. Загальна ємкість елеватора складає 122 тис. тонн. Це найбільший елеватор в області.

Філія "Перспектив" ПрАТ "Зернопродукт МХП" завершила будівництво дільниці прийому та сушіння зерна на території комбікормового заводу в м. Городенці потужністю 40 тис. тонн.

Фермерське господарство "Еко Беррі" (с. Тишківці Городенківського району) завершило будівництво холодильника потужністю 5,25 тис. куб. метрів з лінією шокової заморозки, розфасовки і зберігання плодів та ягід.

Фермерським господарством "Прикарпаття Агро" (с. Підбережжя Болехівської міської ради) посаджено чорницю канадську на площі 10 га.

Разом з тим, спостерігалось зниження активності, спричинене наслідками фінансово-економічної кризи. Мають місце також інші проблеми, без вирішення яких неможливо суттєво поліпшити інвестиційний клімат.

Основними причинами виникнення проблеми низької інвестиційної активності є:

- недостатній рівень державної підтримки інвестиційної діяльності, неналежним чином розвинута система підготовки інвестиційних програм і проєктів для надання державних інвестицій;

- нерозвинутість інвестиційного ринку та інфраструктури;

- відсутність дієвих механізмів державно-приватного партнерства в інвестуванні.

Виникнення проблеми пов'язано з недосконалістю державної інвестиційної політики, прогалинами в інвестиційному законодавстві, відсутністю належного інституційного забезпечення розвитку інвестиційного ринку та його інструментів і, як наслідок – недостатнім обсягом внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

Метою інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства є формування інвестицій в аграрний сектор економіки в обсягах, достатніх для повного задоволення потреб галузі.

Основні напрямки інвестиційного забезпечення:

- поглиблення діючих та налагодження нових зв’язків з потенційними інвесторами агропромислового комплексу області;

- створення умов для пріоритетного розвитку тваринництва, насамперед м’ясного та молочного скотарства, за рахунок коштів державного бюджету, кредитів та капіталу інвесторів;

- усунення перешкод у діяльності іноземних інвесторів у сільському господарстві з дотриманням національних інтересів;

- формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств;

- проведення семінарів, тренінгів, навчань з питань інвестиційного забезпечення агропромислового комплексу, просування інвестиційних проєктів, організаційно-економічних механізмів впровадження державно-приватного партнерства для фахівців сільського господарства.

Це дасть змогу:

- покращити основні макроекономічні показники розвитку регіону та зміцнити його позиції на інвестиційних ринках;

- посилити позицію області в державних рейтингах;

- суттєво збільшити обсяг інвестицій в основний капітал;

- забезпечити постійний приріст прямих іноземних інвестицій.

11. АДАПТАЦІЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ОБЛАСТІ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ВСТУПУ ДО ЄС

Основні завдання щодо адаптації агропромислового комплексу області до роботи в умовах ЄС наступні:

- вивчення сільськогосподарського ринку ЄС, попиту на товар та наявну конкуренцію;

- збільшення обсягів експорту продукції сільського господарства області до ЄС;

- забезпечення адаптації підприємств АПК області до стандартів ЄС, проведення з цією метою навчальних семінарів з керівниками та спеціалістами підприємств з питань впровадження міжнародних стандартів ISO та HACCP, у тому числі із залученням європейських експертів;

- пошук європейських бізнес-партнерів для залучення інвестицій у АПК, в першу чергу інноваційного спрямування;

- створення інформаційного забезпечення розвитку експортного потенціалу АПК області;

- сприяння підвищенню екологічної безпеки під час вирощування та переробки сільськогосподарської продукції;

- розвиток ринкової інфраструктури агропромислового комплексу (оптові ринки, кооперативи, аграрні біржі, кредитні спілки);

- створення сприятливих умов для розвитку підприємництва в АПК.

Пріоритетні напрямки Євроінтеграції аграрного сектора області:

- зростання обсягів експорту сільськогосподарської продукції та продовольства з високим рівнем доданої вартості;

- підвищення конкурентоспроможності продукції та розширення ринків її збуту, активізація внутрішнього ринку;

- оновлення та модернізація наявних виробничих потужностей;

- підвищення кваліфікації персоналу;

- інвестиції в енергозбереження;

- поглиблення спеціалізації аграрних підприємств, диверсифікація діяльності переробних підприємств;

- посилення екологічного спрямування сільськогосподарського виробництва, в тому числі розвиток ринку органічної продукції;

- перехід до стандартів якості і безпеки харчування ЄС;

- зростання обсягів рослинницької та тваринницької продукції;

- залучення молодих, освічених і кваліфікованих осіб у села за рахунок підвищення рівня життя населення у сільській місцевості та розбудови соціальної інфраструктури на селі.

На сьогодні зроблено ряд практичних кроків з метою адаптації підприємств харчової та переробної промисловості області до вимог і стандартів ЄС. А саме: на 51 підприємстві харчової та переробної промисловості області впроваджена європейська система НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points), що означає "аналіз небезпечних факторів та критичні точки контролю", у т.ч. 6 підприємств мають дозвіл на експорт продукції до країн ЄС.

Адаптація підприємств агропромислового комплексу до роботи в умовах ЄС надасть змогу:

- збільшити випуск конкурентоспроможної продукції;

- впровадити передові технології при виробництві продукції агропромислового комплексу;

- покращити розвиток інфраструктури аграрного ринку;

- забезпечити раціональне використання земель сільськогосподарського призначення, впровадження ресурсозберігаючих та відновлювальних технологій;

- запровадити високий рівень екологічної безпеки;

- підвищити рівень життя сільського населення.

12. КАДРОВЕ ТА НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Визначення потреби і обсягів цільової підготовки фахівців для галузей АПК

Потребу в підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації кадрів на період, що охоплює Програма, визначено, враховуючи структурні зміни у виробничій і соціальній сферах, необхідність заміщення вакантних посад, плинність кадрів, перспективи розвитку галузей виробництва. На цій основі ґрунтуються проєкти державного замовлення і бюджетний запит на вказані цілі, визначається квота прийому сільської молоді до вищих навчальних закладів.

Програмою передбачається також відбір талановитої молоді, яка цікавиться питаннями державного управління, та її поглиблена підготовка, стажування, в тому числі і за кордоном, з метою подальшого включення її до відповідного кадрового резерву на керівні посади агропромислового виробництва.

Підготовка кадрів для агропромислового комплексу області

	протягом 2021 року
Вищі навчальні заклади III- IV рівня акредитації	45 чол.
Вищі навчальні заклади I- II рівня акредитації	218 чол.
Заклади професійно-технічної освіти	270 чол.
Навчально-курсові комбінати	200 чол.

Підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів АПК

	протягом 2021 року
Національний університет біоресурсів і природокористування України	85 чол.
Школа підвищення кваліфікації кадрів АПК при Тлумацькому коледжі Львівського національного аграрного університету	400 чол.
Навчально-курсові комбінати	100 чол.
Безпосередньо на виробництві	950 чол.

Зміцнення навчально-матеріальної бази та кадрового потенціалу аграрних закладів освіти

В нових умовах поглиблення реформування аграрного сектора економіки змінюються форми співпраці аграрних закладів освіти, агропромислових підприємств, приватних та фермерських господарств, установ і організацій АПК з сільськими середніми школами шляхом створення на їх базі сільськогосподарських ліцеїв, гімназій, посилення профорієнтаційної роботи, широкого залучення сільської молоді до навчання й отримання вищої освіти, ефективного її відбору для підготовки майбутніх спеціалістів-аграрників.

Для організації практичного навчання студентів, підвищення кваліфікації фахівців визначено перелік базових господарств і підприємств агропромислового комплексу різних форм власності і господарювання. Передбачається залучення до цієї роботи провідних фахівців-виробничників, врегулювання правових та фінансових взаємовідносин підприємств, організацій і установ усіх форм власності з навчальними закладами в питаннях організації практичної підготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів, проведення практичного навчання і стажування слухачів з числа кадрового резерву на заміщення посад керівників сільськогосподарських підприємств та посад державних службовців органів управління АПК.

Значно поширіться практика залучення до викладацької діяльності провідних фахівців науково-дослідних установ, підприємств і організацій агропромислового виробництва, науково-педагогічних кадрів провідних закладів освіти України та інших країн.

З метою зміцнення матеріально-технічної бази аграрних закладів освіти передбачається здійснення передачі їм терміном на 3-5 років через “Облагролізінг” по одному зразку нової сільськогосподарської техніки, яка б в зимовий період зберігалась в навчальному закладі і використовувалась для підготовки фахівців та перепідготовки агрономів і механізаторів області, а решту часу працювала на полях учгоспів та інших господарств.

Удосконалення змісту освіти та методичного забезпечення підготовки фахівців

Враховуючи необхідність впровадження сучасних інформаційних технологій у навчально-виховний процес та забезпечення належних умов розвитку інформаційного поля, Програмою передбачено поетапне запровадження в системі аграрної освіти єдиної комп'ютерно-інформаційної мережі. Це дозволить сформувати і постійно поповнювати банк даних та здійснювати оперативний обмін інформацією з міжнародними центрами аграрної освіти, науково-дослідними установами та окремими фірмами.

Післядипломна освіта та підготовка кадрового резерву

В умовах ринкових перетворень в аграрному секторі особливого значення набувають питання перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Для покращення цієї роботи і більш широкого залучення кадрів передбачається:

- не рідше одного разу на три роки проводити підвищення кваліфікації на базі Івано-Франківського державного аграрного коледжу фермерів з видачею відповідного посвідчення;

- організувати при Тлумацькому коледжі Львівського національного аграрного університету обласний постійно діючий семінар бухгалтерів, а їх перепідготовку проводити один раз на два роки.

Виконання передбачених заходів дасть можливість проводити перепідготовку щорічно до 0,5 тис. осіб.

Удосконалення професійної освіти та підготовки робітничих кадрів

В період поглиблення реформування аграрного сектора економіки актуального значення набуває підготовка і перепідготовка кадрів масових професій для сільськогосподарських підприємств.

Складна демографічна ситуація на селі через старіння населення призвела до того, що із зайнятих в агропромисловому комплексі області 4,8 тис. чол. механізаторів 25 відс. – пенсійного та передпенсійного віку.

Розрахунки показують, що їх дефіцит до 2030 року складатиме більше 50 відсотків. Аналогічна ситуація і з іншими робітничими кадрами, окремі з яких (ковалі, каменярі та деякі інші) вже зараз стали дефіцитними.

Виходячи з цього, розроблено перелік професій робітників, які будуть готуватися в системі курсової мережі та безпосередньо на виробництві, визначено строки навчання, діапазон розрядів та джерела фінансування.

13. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Фінансове забезпечення Програми реалізується за рахунок коштів обласного і місцевих бюджетів, коштів суб'єктів підприємництва усіх форм власності, міжнародної технічної допомоги, грантів, інвестиційних коштів та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Потреба у фінансових ресурсах обласного бюджету на 2021 рік складає 6,850 млн. гривень.

Бюджетні призначення для реалізації заходів Програми передбачаються щорічно при формуванні обласного та місцевих бюджетів, виходячи із можливостей їх дохідної частини.

Розподіл коштів по заходах Програми, після затвердження календарного плану заходів програм за погодженням з постійними комісіями обласної ради з питань розвитку села, аграрної політики, використання земель та регулювання земельних відносин, з питань бюджету, фінансів, податків та інвестицій проводиться комісіями, створеними при департаменті агропромислового розвитку облдержадміністрації.

14. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ, ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Виконання Програми дасть змогу забезпечити:

- збільшення обсягів виробництва валової сільськогосподарської продукції для досягнення продовольчої безпеки регіону, доведення рівня споживання населенням харчових продуктів до науково-обґрунтованих норм та нарощення обсягів її експорту;

- підвищення продуктивності рослинництва і тваринництва через інвестиційне забезпечення агропромислового комплексу, запровадження наукових засад землекористування та ведення тваринництва з урахуванням регіональних особливостей;

- поліпшення продуктивних і племінних якостей тварин, сортів рослин;

- розширення виробництва органічної продукції;

- розвиток виробництва альтернативних видів енергії у сільському господарстві;

- удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку галузі, формування сприятливого фінансово-кредитного середовища;

- розвиток різноманітних форм господарювання, підприємництва та кооперації на селі;

- підвищення розміру середньомісячної заробітної плати працівників сільського господарства до середнього рівня за галузями економіки;

- підвищення дохідності сільськогосподарського виробництва, продуктивності та оплати праці в сільському господарстві шляхом удосконалення економічних відносин та ефективного регулювання ринку.

Директор департаменту
агропромислового розвитку
обласної державної адміністрації **Іван Андріїшин**